

Шестопалова Л.М., професор кафедри теорії та історії держави та права Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ІННОВАЦІЇ В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Зміни, які відбуваються в політичній, воєнній та юридичній сферах в Україні протягом останніх 17 місяців, пов'язані з анексією Криму й агресивним протистоянням Українській державі за участі сил Росії на частині територій Донецької та Луганської областей, не могли не відбитися на інноваційних мовленнєвих процесах, насамперед, у ЗМІ, політиці та політології, в юридичній мові. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі української мови завжди викликали інтерес у знаних і молодих дослідників [5, 6, 7], проте шар неологізмів останнього року та його юридико- політичні детермінанти, зрозуміло, ще не досліджено, що ми й

спробуємо зробити на прикладі хоча б одного маркерного новотвору - «рашизм».

Якщо не виникає суперечностей щодо загальноновживаності таких термінів, як: *німецький фашизм, італійський фашизм, французький фашизм* і навіть *російський фашизм*, зміст яких висвітлено в багатьох наукових публікаціях і закріплено в словниках, то введення в науковий тезаурус, здавалося б, семантично прозорого (й поки що з незначним емоційним відтінком) терміна «рашизм» потребує достатнього обґрунтування, хоча вже майже два роки ним послуговуються журналісти, політики й пересічні громадяни. А мова - це ДНК народу, нації, показник рівня культури та засіб цивілізації.

Семантична пара «*рашизм - путінізм*», де виявляються специфічні смислові зв'язки, також з'являється під герменевтичним кутом і корелює з тандемом понять «фашизм - гітлеризм». З лінгвістичної точки зору, іменник «фашизм» є запозиченням з італійської мови, де *fascio* - «зв'язка, об'єднання», його утворено його за допомогою суфікса *-изм* зі значенням назви політичного вчення, ідейної течії, концепції тощо. Семантика терміна вмотивована лексичним значенням кореня іменника й уточнена змістом афіксу. Цей суфікс, залежно від смислів кореня, може відповідати й стану, якості (наприклад, *героїзм*) [2, с. 153], якщо додається до основи прикметника. Значна частина «ізмів» має відіменне походження (*марксизм, ленінізм, гітлеризм, маоїзм, сталінізм, путінізм*). Вони легко впізнавані, адже співвідносяться з відомими особами. До слова, прикметник «*российский*» у росіян утворено від іменника «*Россия*» (від цього слова також утворився російський іменник і політонім «*росіянин*» на позначення представника сукупної нації громадян Росії, незалежно від етносу). Українці та й решта світу свідомо розрізняють історичних русинів (руських) і росіян - жителів Росії та представників російської національності.

Для поняття «*фашизм*» як антидемократичного вчення та ідеології і практики характерне співставлення і з такими поняттями, як «*расизм*», «*ксенофобія*», «*нацизм*» (як частини та цілого, як прояву) та ін. Досліджуючи «матрьошку»: марксизм - ленінізм - сталінізм - ельцинізм - путінізм, детально аналізуючи історичне минуле Російської імперії кінця 19-го -

початку 20-го століття, СРСР і сучасність РФ, можна уявити спіраль розвитку імперських амбіцій та великодержавного шовінізму [1, 4], на верху якої (на тлі останніх російсько- українських подій) вимальовується особливий державно - націоналістичний вид ідеології та агресивної практики, назва якого на слуху міжнародного співтовариства, та поки що не закріпилася нормативно, - *рашизм*.

Отож, цей новотвір з'явився за притаманною як російській, так і українській та іншим мовам схемою словотворення, а особливість його полягає в тому, що вихідний іменник має іноземну форму - англomовну (*Росія* - *Russia*) і в перекладі звучить саме як «*Рашиа*»), а тому його значення зрозуміле у світі, а термін «*russian fascism*», особливо останнім роком, семантично уточнено, звужено, крім того він набув широкого інформаційного вжитку.

Ці та інші моменти переконують, що новотвір «рашизм» таки може ввійти в словники та науковий, у тому числі юридичний, обіг, оскільки позначає нове поняття - політико- правову дійсність, запитаний буремним часом, семантично відрізняється від слів, які пересікаються з ним, потребує, принаймні, теоретико-правового обґрунтування, легко впізнаваний, компактний, утворений за однією з основних твірних моделей, широко вживаний ЗМІ, в політиці та пересічними громадянами.

Список використаних джерел

1. Добрынина М.В. Фашизм и угроза его появления в современной России : автореф. дис. ... канд. полит. Наук : 23.00.02 / Мария Владимировна Добрынина ; Моск. гос. обл. унт. - М., 2012. - 20 с.
2. Ефремова Т.Ф. Толковый словарь словообразовательных единиц русского языка / Т.Ф. Ефремова. - М. : Рус. яз., 1996. - 296 с.
3. Полякова Т.М. Лексичні інновації іншомовного походження в сучасній російській мові (на матеріалі мови ЗМІ останнього десятиріччя XX - початку XXI ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 05.05.03 / Т.М. Полякова ; НАН України. Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. - К., 2004. - 20 с.

4. Сосновский Д.В. Процессы формирования региональной идентичности в Крыму в контексте поляризации украинского общества : 1991-2014 : автореф. дис. ... канд. полит. наук : 23.00.04 / Дмитрий Викторович Сосновский ; Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. - М., 2014. - 18 с.

5. Стишов О.А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації) : автореф. дис. д-ра філол. наук : 10.02.01 / О.А. Стишов ; НАН України. Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. - К., 2003. - 35 с.

6. Стратулат Н.В. Дериваційні та семантичні неологізми в лексичній системі української мови (на матеріалі тлумачного Словника української мови в 20-ти томах) : автореф. дис. ... філол. наук : 10.02.01 / Н.В. Стратулат ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. - К., 2009. - 20 с.

7. Шаповалова Г.В. Інноваційні процеси в сучасному медіатексті (функціонально-лінгвістичні аспекти) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Г.В. Шаповалова ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К., 2003. - 20 с.